

Tudomány

A Tudomány című lap az eredetileg angolul megjelenő *Scientific American* magyar kiadása. Ez a folyóirat 1845. augusztus 28-án kerülhetett először az olvasók kezébe.

Hazánkban magyarul hét esztendeje hozzáférhető. Természetesen nem csak nálunk olyan nagy az érdeklődés iránta, hogy akadnak, akik vállalkoznak a lefordítására (illetve kibővítik a megjelentető ország tudósainak tanulmányával is): a *Scientific American*-t már az összes világnyelven kiadják; megjelenik németül, franciául, olaszul, spanyolul, oroszul és arabul, sőt, újabban van lengyel változata is.

A folyóirattal kapcsolatos nemzetközi – valamint hazai – érdeklődés teljesen indokolt. A havonta megjelenő, nagyalakú ismeretterjesztő lapot nyomdatechnikailag kiváló minőségben, a finnyásabb igényeket is kielégítő külalakban állítják elő, és ha valaki a külseje alapján, első ránézésre akarna véleményt alkotni róla, minden bizonnyal arra a következtetésre jutna, hogy a Tudomány magas színvonalú, igényes folyóirat lehet, a tudomány pedig – amit rosszabb esetben unalomba torkolló tanórákon ismert (vagy nem ismert) meg – szórakoztató és érdekes dolog. És az, aki először kézbevéve ezt a kiadványt, rögtön erre gondolna, egyáltalán nem tévedne.

Az első, futólagos „megmérettetést” minden bizonnyal leginkább a képanyagra támaszkodva hajtánánk végre. Az érthetőséget, a szó jó értelmében vett figyelemfelkeltést szolgálják a színes fotók, és közelebb hozzák a témát mind a „tudományokat” eddig némi óvatos távolságtartással szemlélő laikushoz, mind pedig más szakterületek művelőihez. A képaláírások ráadásul akkor is eligazítanak bennünket, ha esetleg lusták vagyunk végigböngészni a cikket. Ugyanerre szolgálnak az érdekes és könnyen áttekinthető, informatív magyarázóábrák is.

Szintén a szám valamelyik cikkéhez kapcsolódik az első, színes borító: ábrázolhatja az ősi Világmindenség mikrohullámú képét vagy a tengeri levesteknősöket; rögtön az első oldalon aztán, a kicsinyített borítóábra kíséretében rábukkanhatunk a kép értelmezésére, vagyis a hozzákapcsolódó cikk rövid ismertetőjére. Már ebből is sejthető, hogy a folyóirat nagy hangsúlyt helyez a pontos, korrekt magyarázatokra meg a tökéletes érthetőségre.

Továbblapozva a második és harmadik oldalra, a tartalomjegyzékhez jutunk. Ez nem csak (miként megszoktuk) az oldalszámot, a címet és a szerzőt tünteti fel, de van itt egy, a cikkel kapcsolatos, szinte ikonszerű kis színes rajz vagy fotó, és rövid összefoglaló ismerteti magát a tárgyalt kérdést is.

Ehhez hasonló, kiemelt tájékoztatók találhatóak az egyes cikkek elején, és ez lehetővé teszi, hogy a túl kevés idővel rendelkező – netalán túlságosan kényelmes – olvasó pillanatok alatt tájékozódjon a cikk mondanivalójáról.

Vétek lenne persze kizárólag erre az elsősorban összefoglalónak szánt, két-három mondatos kiemelésre támaszkodni: a viszonylag nagyobb lélegzetű írások tudományosak ugyan, ám ez sosem megy az esszéisztikus stílus rovására. Az olvasmányosság, a könnyed és közérthető hangvétel mellett ezek a publikációk tökéletesen alkalmasak arra, hogy a különböző tudományos területek eredményeit naprakészen és hitelesen mutassák be, legyen szó káoszelméletről, sejtbiológiáról, asztrofizikáról, paleontológiáról vagy bármi másról. És az előbb említett közérthetőség azt jelenti, hogy e tanulmányok megértéséhez és élvezetéhez egy minimális szintű alapképzésen túl – ami a matematika esetében például nemigen haladja meg a gyökvonás ismeretét – csupán némi érdeklődésre, vállalkozókedvre és nyitottságra van szükség.

Van egyébként valami, ami különösen érdekessé és értékessé teszi ezeket az írásokat, nevezetesen az, hogy nem jó tollú ismeretterjesztőktől származnak, akik estleg – nélkülözvén a megfelelő mélységű tudományos ismereteket – éppen a legfontosabb kérdéseket értik félre. Ez itt nem fordulhat elő: maguk a kísérleteket végző, kiemelkedő kutatási eredményeket elérő tudósok a cikkek írói.

Erről egyébként akár meg is győződhetünk, mert a cikkek szerzőit rövid ismertető mutatják be. És ezek között a tudósok között nem egy Nobel-díjas is akad.

Szintén a hitelességet támasztja alá az egyes számok végén közölt felhasznált szakirodalom: a tanulmányok nem a „levegőben lógnak”, és akinek kedve van hozzá, az bármelyik kérdést alaposabban is tanulmányozhatja.

Persze akadnak más állandó rovatok is, mint amilyen a Könyvekről című, ahol a Magyarországon kapható műveket értékeli a recenzió túlmutató kritika igényével, mindig részletekbe menően és nagy szakmai hozzáértéssel – és természetesen közérthetően. Aki figyelemmel kíséri ezt a rovatot, könnyen fog tudni választani a hazai kínálatból, foglalkozzon bár a recenzált könyv a pszichoanalízissel, szociobiológiával vagy matematikai játékokkal.

A „Tudomány és Társadalom” felirat alatt pedig hol az agy kutatás legújabb fejleményeiről, hogy a Magyar Tudományos Akadémiáról olvashatunk, de terítékre kerül az ún. „kis jégkorszak” rejtélye és megtudhatunk egyet s mást Crickről, a neurobiológia „Mefisztójáról”: a címben foglalt kategória (mármint a „Tudomány és Társadalom”) – lényegének megfelelően – igen tág témakört ölel fel.

De hiba is lenne a „tudományról” hallva csak a „reáltudományokra” gondolnunk: ha a folyóiratban több is az orvostudománnyal, fizikával, mesterséges intelligenciával kapcsolatos tanulmány, minden számban találunk azért írást, példának okáért történelemmel, szociológiával, tudománytörténettel foglalkozó publikációt. Olvashatunk arról, hogy milyen szerepet játszott a türkiiz a Kolumbusz előtti Amerikában, mi az igazság az észak-amerikai bennszülöttek állítólag kegyetlen törzsi háborúival kapcsolatban, és ki készítette – vagy nem készítette – a híres gundestrupi ezüstüstöt.

Van azonban két, kimondottan a természettudománnyal foglalkozó, állandó rovat. Az egyik a „Matematikai észjáték”: sci-fi köntösébe burkolt érdekességek gyűjteménye arról a látszólag nagyon is elvont, olykor azonban kimondottan gyakorlati problémáról, hogy maximálisan hány egyenlő sugarú gömb érintkezhet a központi gömbbel, miközben egymással is érintkeznek (háromtól n dimenzióig bezárólag); vagy milyen szokatlan kalandokban lehetne részünk egy nem einsteini, hanem kizárólag newtoni törvények által kormányzott Világegyetemben...

Ha pedig az egyik számban nincs „Matematikai észjáték”, úgy minden bizonnyal található benne „Műkedvelő tudomány”. Ez valamelyik cikkhez kapcsolódik, és azt mutatja meg, hogy egy érdekes és közérthetően megírt cikk eredményeit – például az infravörös kamerákkal kapcsolatban – miként ültethetjük át saját, kézzelfogható, mindennapi bar-kácsgyakorlatunkba.

Talán ez a rovat fejezi ki a legjobban a lap koncepcióját, noha az megnyilatkozik a rendszeresen kiadott külön- illetve tematikus számokban is, akár az agy kutatás, akár a hálózatszervezés a kulcsfogalom. Mindenképpen az a lényeg, hogy nem csak kell, de lehet is tájékozódni a természet- (és társadalom-) tudományok legújabb eredményeiről, legyen bár az ember asztrofizikus, középiskolai diák vagy filológus; azon van a hangsúly, hogy a kívülálló számára már-már a félelmetességig elvontnak tűnő témák elmondhatók naprakészen és közérthetően, sőt, érdekfeszítően és izgalmasan is, és a tudomány legújabb eredményeinek megismerése – legyen szó a mesterséges intelligencia fejlesztésének valamelyik irányzatáról vagy a matematikus Sophie Germain élettörténetének bemutatásáról – olyan élvezetet jelent, amitől nem érdemes megfosztanunk magunkat. (*)

Tudomány. A Scientific American magyar kiadása. Megjelenik havonta 84 oldalon, ára 148,- Ft.

GALÁNTANI ZOLTÁN

(*)A folyóirat kiadása szünetel